

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИКИ ТА СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «КРИМІНАЛІСТИКА»

ТЕМА

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

2020

***РОЗРОБНИК:** доцент кафедри
криміналістики та судової медицини НАВС,
кандидат юридичних наук*

Антощук Андрій Олександрович

ПЛАН

**1. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ, ДЖЕРЕЛА
ТА ЗАСОБИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ
ТАКТИКИ**

**2. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТАКТИКИ
СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ**

**3. ТАКТИЧНИЙ ПРИЙОМ,
ТАКТИЧНА КОМБІНАЦІЯ,
ТАКТИЧНА ОПЕРАЦІЯ**

**4. СЛІДЧА СИТУАЦІЯ. ТАКТИЧНЕ
РІШЕННЯ І ТАКТИЧНИЙ РИЗИК.
КРИМІНАЛІСТИЧНА
РЕКОМЕНДАЦІЯ**

1. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ, ДЖЕРЕЛА ТА ЗАСОБИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ТАКТИКА

**РОЗДІЛ НАУКИ КРИМІНАЛІСТИКИ, ЩО
ВКЛЮЧАЄ СИСТЕМУ НАУКОВИХ
ПОЛОЖЕНЬ І РОЗРОБЛЕНИХ НА ЇХ
ОСНОВІ ПРАКТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ
З ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПЛАНУВАННЯ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ І
СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ, ВИЗНАЧЕННЯ
ОПТИМАЛЬНОЇ ЛІНІЇ ПОВЕДІНКИ ОСІБ,
ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ КРИМІНАЛЬНЕ
ПРОВАДЖЕННЯ, ПРИЙОМІВ
ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ
(РОЗШУКОВИХ) ТА ІНШИХ
ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ,
СПРЯМОВАНИХ НА ВСТАНОВЛЕННЯ
ОБСТАВИН, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ
ДОКАЗУВАННЮ У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ, ЗБИРАННЯ ТА ОЦІНКУ
ДОКАЗІВ.**

СТРУКТУРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

поняття, система, завдання, джерела та принципи криміналістичної тактики; вчення про криміналістичну версію, організацію й планування розслідування; особливості здійснення взаємодії слідчого з іншими правоохоронними підрозділами, використання допомоги спеціалістів, громадськості у розслідуванні

2

ТАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ТА ІНШИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ

ПОДОЛІ, ДЕ ВІЯВИЛИ ТІЛА ДВОХ УБИТИХ
І ПІДОЗРЮВАНОВОГО

ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО
ТАКТИКИ
ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ
(РОЗШУКОВИХ) ТА
ІНШИХ
ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ
ПІД ЧАС
КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ, ЩО
ОХОПЛЮЄ ВЕСЬ
ТАКТИЧНИЙ
КОМПЛЕКС
МОЖЛИВОГО ЇХ
ЗДІЙСНЕННЯ

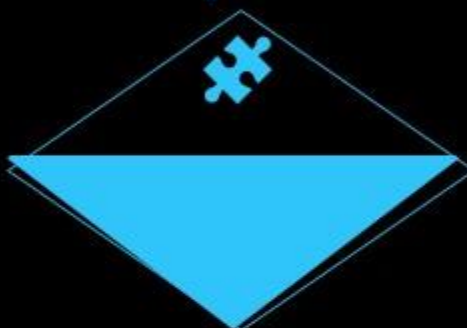
ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

ЗАГАЛЬНЕ

сприяння досягненню завдань кримінального провадження щодо захисту особи, суспільства і держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень із використанням належних сил, засобів, методів та прийомів криміналістичної тактики

СПЕЦІАЛЬНІ

- розробка тактичних прийомів, тактичних комбінацій й тактичних операцій;
- удосконалення організаційно-тактичних основ досудового розслідування і судового розгляду;
- розробка і удосконалення криміналістичних засобів і методів попередження кримінальних правопорушень;
- вивчення й узагальнення передового досвіду слідчої, експертної та судової діяльності.

КОНКРЕТНІ

- перегляд системи тактичних прийомів в умовах протидії сторін;
- розробка тактики нових слідчих (розшукових) дій;
- формування рекомендацій із використанням під час розслідування чиннику раптовості та ін.

ДЖЕРЕЛА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

ЗАКОНОДАВЧІ

Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Закони України: «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про судову експертизу» та інші

НАУКОВІ

сучасні досягнення інших наук: юридичних та неюридичних, а також положення інших розділів криміналістики .

ПРАКТИЧНІ

матеріали слідчої, експертної, судової практики

ЗАСОБИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

це засоби досягнення поставлених завдань у діяльності з розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень, які є предметом вивчення криміналістичної тактики.

ТАКТИЧНА КОМБІНАЦІЯ

поєднання тактичних прийомів, інших криміналістичних засобів, прийомів і методів, що спрямовані на встановлення певних обставин у кримінальному провадженні або вирішення практичного завдання і зумовлені цією метою і слідчою ситуацією окремої слідчої (розшукової) дії.

ТАКТИКА СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ

охоплює весь типовий тактичний комплекс її можливої реалізації

ТАКТИКА СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ

ТАКТИЧНА ОПЕРАЦІЯ

комплекс слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, оперативних-розшукових, організаційних та інших заходів, які проводяться за узгодженим планом та спрямовані на вирішення конкретного завдання під час розслідування.

ТАКТИЧНИЙ ПРИЙОМ

найбільш раціональний спосіб дії чи найбільш доцільна лінія поведінки слідчого, іншого компетентного суб'єкта (прокурора, співробітника оперативного підрозділу, судді), у процесі збирання, дослідження, оцінки та використання доказової інформації

ТАКТИЧНА РЕКОМЕНДАЦІЯ

науково обґрунтована і апробована практикою порада, що стосується вибору і застосування криміналістичних засобів, прийомів і методів збирання, дослідження, оцінки і використання доказової інформації

2. Загальні положення тактики слідчих (розшукових) дій

Слідча (розшукова) дія -

передбачений КПК України захід, який застосовується компетентними особами для збирання, дослідження, оцінки та використання доказів під час конкретного кримінального провадження.

1) допит (ст. ст. 224-226, 232, 351–354, 356 КПК України);

2) пред'явлення для впізнання (ст. ст. 228–232, 355 КПК України);

3) огляд (ч. 3 ст. 214, ст. ст. 237, 238, 239, 361 КПК України);

4) ексгумація трупа (ст. 239 КПК України);

5) обшук (ст. 234–236 КПК України);

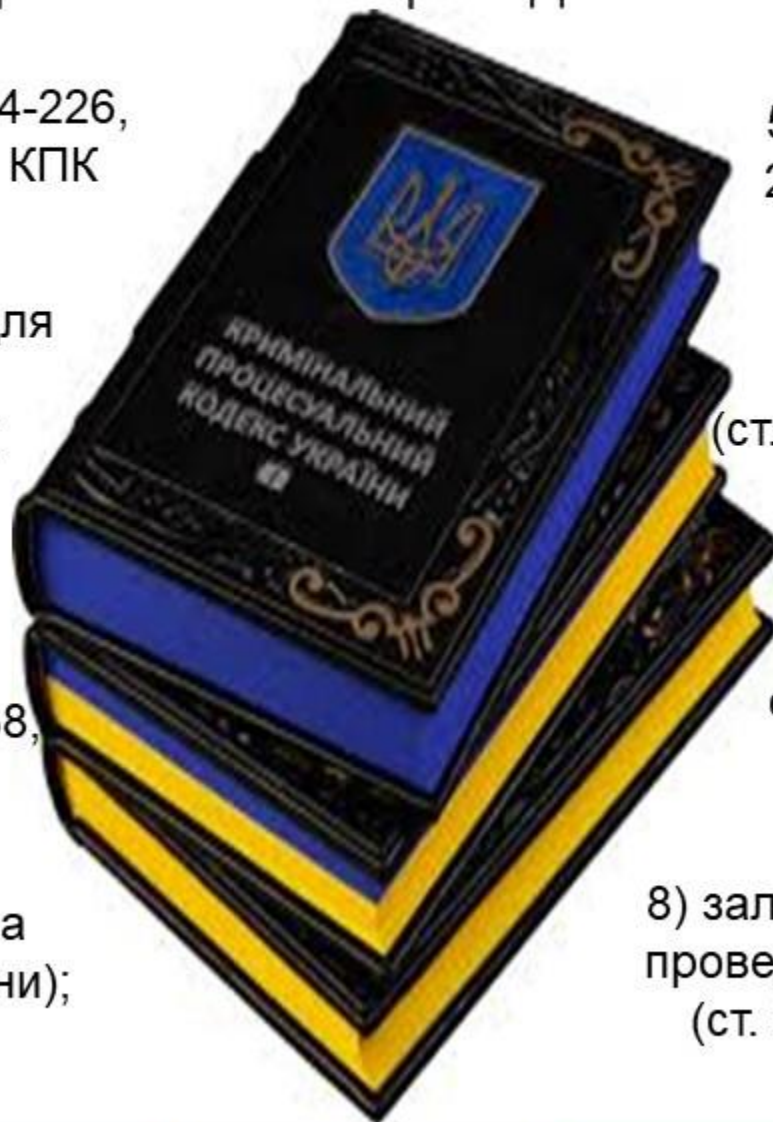
6) слідчий експеримент (ст. 240 КПК України);

7) освідування особи (ст. 241 КПК України);

8) залучення експерта і проведення експертизи (ст. 242 КПК України).

ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ

а) підготовка до
проведення
слідчої
(розшукової) дії;

б) проведення
слідчої
(розшукової)
дії;

в) фіксація
перебігу і
результатів
слідчої
(розшукової)
дії;

г) оцінка
отриманих
результатів у
кримінальному
провадженні.

Підготовка до проведення слідчої (розшукової) дії

БЕЗПОСЕРЕДНЄ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ

БЕЗПОСЕРЕДНЄ
ЗАЛУЧЕННЯ УЧАСНИКІВ
СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ)
ДІЇ, РОЗ'ЯСНЕННЯ ЇХ
ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ,
МЕТИ І ПОРЯДКУ
ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОЇ
(РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ,
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ
УЧАСНИКАМИ;

СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ
БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО
КОНТАКТУ СЛІДЧОГО,
СПЕЦІАЛІСТА, ІНШИХ
КОМПЕТЕНТНИХ СУБ'ЄКТІВ,
ІЗ ОБ'ЄКТОМ, ЯКИЙ
ДОСЛІДЖУЄТЬСЯ
(ЛЮДИНА, ПРЕДМЕТ,
МІСЦЕВІСТЬ, ДОКУМЕНТ),
ЗАСТОСУВАННЯ
КРИМІНАЛІСТИЧНИХ
ЗАСОБІВ, ПРИЙОМІВ І
МЕТОДІВ;

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ
ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ВІД ВПЛИВУ
ЗАЦІКАВЛЕНИХ ОСІБ, ЩО
МОЖЕ ВИРАЗИТИСЯ У ЇЇ
ЗНИЩЕННІ, ПРИХОВАННІ,
МАСКУВАННІ ЧИ
ФАЛЬСИФІКАЦІЇ;

ПЕРЕВІРКА,
УТОЧНЕННЯ,
КОНКРЕТИЗАЦІЯ,
ДОПОВНЕННЯ
НАЯВНОЇ У
ПРОВАДЖЕННІ
ІНФОРМАЦІЇ.

ОТРИМАННЯ
ДОКАЗОВОЇ ТА
ОРІЄНТУЮЧОЇ
ІНФОРМАЦІЇ;

ПЕРЕВІРКА СЛІДЧИХ
ВЕРСІЙ, ПЛАНУ ТА
ДИНАМІЧНОЇ МОДЕЛІ
СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ)
ДІЇ, ВНЕСЕННЯ ДО НИХ
ВІДПОВІДНИХ
КОРЕКТИВ;
ВИСУНЕННЯ І
ПОБУДОВА НОВИХ
ВЕРСІЙ;

ФІКСАЦІЯ ХОДУ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЇ – максимально повно та вірно відобразити увесь зміст слідчої (розшукової) дії та отримані результати.

ФОРМИ ФІКСАЦІЇ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ:

Оцінка отриманих результатів у кримінальному провадженні

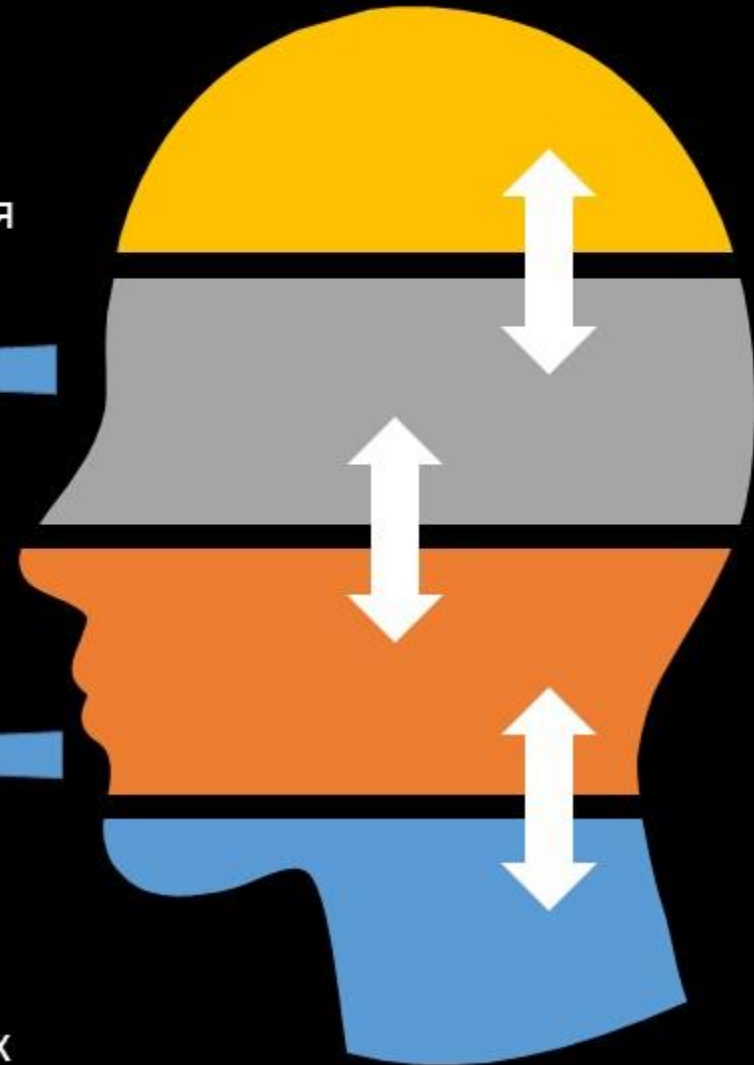
Вивчення проведеної роботи та отриманих результатів є необхідним як для перевірки достовірності доказової інформації, так і для вирішення питання про її доказове значення та шляхи подальшого використання.

На даному етапі виявляють допущені під час проведення слідчих (розшукових) дій помилки, їх наслідки, вирішується питання про доцільність (або недоцільність) повторного проведення даної дії.

Оцінці підлягає протокол та додатки до нього, в яких відображені перебіг та результати слідчої (розшукової) дії, щодо з'ясування його об'єктивності, повноти, логічності, наявності потрібних реквізитів.

**3. Тактичний
прийом,
тактична
комбінація,
тактична
операція**

Тактичний прийом - спосіб здійснення процесуальної дії, направленою на досягнення її конкретного завдання, заснованого на психологічному механізмі її реалізації, що являється найбільш раціональним і ефективним у певних ситуаціях

Психологічний механізм реалізації тактичного прийому припускає:

– його психологічну спрямованість, пов'язану з викриттям неправди, актуалізацією забутого, відтворенням події, що трапилася, знаходженням прихованого;

– безпосередню чи опосередковану взаємодію між слідчим, іншими компетентними суб'єктами на проведення слідчих (розшукових) дій і їх респондентами;

– психологічний ефект від використання прийому (що пов'язано з необхідністю одержання об'єктивних показань, виявленням слідів, інших речових доказів).

КЛАСИФІКАЦІЯ ТАКТИЧНИХ ПРИЙОМІВ

1. Залежно від
змісту та
призначення
тактичні прийоми є:

пізнавальні

управлінські

організаційно-
технічні

2. З точки зору
послідовності
вирішуваних
тактичних
завдань:

початкові

проміжні

кінцеві

3. За видом слідчих
(розшукових) дій:

тактичні
прийоми
огляду

тактичні
прийоми
допиту

тактичні прийоми
інших слідчих
(розшукових) дій

КЛАСИФІКАЦІЯ ТАКТИЧНИХ ПРИЙОМІВ

4. За діапазоном використання:

тактичні прийоми, що використовуються при проведенні однієї слідчої (розшукової) дії

тактичні прийоми, що використовуються при проведенні декількох слідчих (розшукових) дій

5. За об'єктом спрямованості:

тактичні прийоми, спрямовані на здійснення впливу на людину

тактичні прийоми, спрямовані на дослідження матеріального середовища

6. За характером інформації:

тактичні прийоми, що ґрунтуються на словесній інформації

тактичні прийоми, що ґрунтуються на матеріалізованій інформації

тактичні прийоми, що ґрунтуються на логіко-розумовій інформації

Тактична комбінація – це поєднання тактичних прийомів та інших заходів, що спрямовані на встановлення певних обставин або вирішення практичного завдання і зумовлене цією метою і слідчою ситуацією окремої слідчої (розшукової) чи іншої процесуальної дії.

ТАКТИЧНІ КОМБІНАЦІЇ,
СПРЯМОВАНІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПОВНОТИ ВИЯВЛЕННЯ ТА
ЗАКРІПЛЕННЯ СЛІДІВ
КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВопорушення

ВИДИ

ТАКТИЧНІ КОМБІНАЦІЇ ЯК ЗАСІБ
ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ
СЛІДЧОГО, ІНШИХ КОМПЕТЕНТНИХ
СУБ'ЄКТІВ НА ОСІБ, ЩО ПРОТИДІЮТЬ
КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННЮ

ТАКТИЧНІ КОМБІНАЦІЇ, ПОВ'ЯЗАНІ
ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ НЕОБХІДНИХ
ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОЇ
(РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ ОБСТАВИН

ТАКТИЧНА ОПЕРАЦІЯ

це комплекс слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, оперативних-розшукових, організаційно-технічних та інших заходів, які проводяться за узгодженим планом та спрямовані на вирішення конкретного практичного завдання під час розслідування кримінального правопорушення.

У методиці розслідування корисливих злочинів типовою тактичною операцією є «Пошук майна»; при розслідуванні економічних злочинів важливе місце має тактична операція «Документ».
За умови розслідування злочинів загальнокримінальної спрямованості – це тактична операція «Затримання на місці вчинення кримінального правопорушення»

**4. СЛІДЧА СИТУАЦІЯ.
ТАКТИЧНЕ РІШЕННЯ І
ТАКТИЧНИЙ РИЗИК.
КРИМІНАЛІСТИЧНА
РЕКОМЕНДАЦІЯ**

СЛІДЧА СИТУАЦІЯ - УМОВИ ЧИ ОБСТАНОВКА, ЩО СКЛАЛАСЯ НА ПЕВНИЙ МОМЕНТ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ.

**Чинники формування
слідчої ситуації:**

психологічного характеру:

стан слідчого; безконфліктний процес розслідування чи навпаки, конфліктні відносини між слідчим та протидіючими особами;

інформаційного характеру:

обізнаність слідчого про обставини кримінального правопорушення, можливі докази, заходи протидії з боку зацікавлених осіб;

процесуального і тактичного характеру:

особливості процесуальної форми кримінального провадження; наявні докази; існування джерел орієнтуючої інформації; ступінь тактичного ризику та можливості його мінімізації;

організаційно-технічного характеру:

забезпеченість зв'язком між черговою частиною та слідчо-оперативною групою; можливість мобільного маневрування наявними силами і засобами та ін.

КЛАСИФІКАЦІЯ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ

1. За часом
виникнення у
процесі
розслідування:

початкові

проміжні

кінцеві

2. За
відносинами
між
учасниками:

конфліктні

безконфліктні

3. За
відношенням до
досягнення мети
розслідування:

сприятливі

несприятливі

4. За
ступенем
спільності:

типові

специфічні

ТАКТИЧНЕ РІШЕННЯ – це вольовий акт слідчого, інших компетентних суб'єктів у кримінальному провадженні, який полягає у визначенні мети, а також засобів і способів її досягнення.

-
- а) аналіз слідчої ситуації, що склалася;
- б) визначення мети та завдань, які необхідно досягти для її вирішення;
- в) вибір засобів та методів досягнення мети і завдань;
- г) реалізація тактичного рішення.

Процес
прийняття
тактичного
рішення включає:

Тактичне рішення складається із трьох частин:

Інформаційна

(полягає в аналізі й оцінці слідчої ситуації та її компонентів, поставлених завдань, особливостей протидії розслідуванню);

1

Організаційна

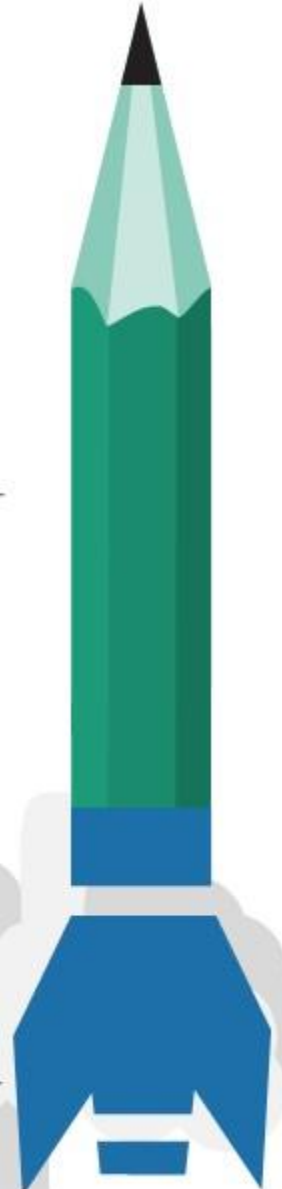
(визначає функції, форми і напрями впливу, послідовність введення в дію наявних сил і засобів, проведення необхідних організаційно-технічних заходів);

2

Операційна

(передбачає визначення мети тактичного впливу, умов, способів, засобів її досягнення; прогнозованих результатів реалізації тактичного рішення).

3

Тактичний ризик може бути визначений як діяльність слідчого, інших компетентних суб'єктів у кримінальному провадженні за умов можливого виникнення негативних наслідків.

У ряді випадків мова може йти про мінімізацію тактичного ризику, що полягає в:

- зміні структури тактичного прийому чи тактичної комбінації шляхом включення до неї пред'явлення речових доказів, документів, відео- і звукозаписів чи інших джерел інформації, спрямованих на подолання позиції протидіючої особи;
- зміні психологічної обстановки дії (обранні іншого місця та часу її проведення, усунення впливу зовнішніх чинників);
- заміні слідчого, проведенні дії групою слідчих, за участю спеціаліста, з метою забезпечення інтенсивнішого допустимого впливу чи посилення контролю за реакцією особи на ту чи іншу інформацію;
- зміні темпу проведення слідчих (розшукових) дій і всього розслідування, без зупинок на «програшних» для слідчого епізодах, до формування більш сприятливої слідчої ситуації;
- порівнянні наявної ситуації тактичного ризику по аналогії із попередніми ситуаціями;
- оцінці застосовуваних тактичних прийомів.

Криміналістична рекомендація – це порада науки практиці, але не разове побажання, розраховане на одноразовий акт поведінки, а певна сума знань, призначена для багаторазового використання відносно тривалий час.

Відповідно до ступеню вираження криміналістичні рекомендації можна розділити на пропозиції:

а) про використання конкретного науково-технічного досягнення;

б) про порядок і умови використання конкретного засобу, прийому чи методики для вирішення конкретних задач;

в) про застосування використовуваного у практиці засобу для досягнення інших завдань чи в інших умовах.

